

Litteratur

THEDE PALM:

Skandinaver i USA

Förr, när framställningskostnaderna var rimliga, kunde det oftare än nu hända att en forskare på en födelsedag fick sig tillägnad en festskrift. Vanligen försökte författarna där anknuta till jubilarens intresseområden. Det har också hänt att en institution eller en akademi fått en festskrift. Förra året hände något liknande ett helt land. USA fyllde 200 år, och från olika håll kom minnesskrifter som handlade om vad Amerika – som i detta fallet är detsamma som Förenta Staterna – betytt eller andra länder betytt för Amerika.

Det norska bidraget är skrivet av professor Sigmund Skard, en framstående kännare av amerikansk litteratur. Det kallas "The United States in Norwegian History" (Contributions in American Studies, nr 26, Greenwood Press, Westport, Conn. och Universitetsforlaget, Oslo). Boken är på ett par hundra sidor, lätthanterlig och innehållsrik. Naturligtvis börjar den med Leif Eriksson och Vinland – var annars? – men hela tiden fram till 1750 behandlas på bara sju sidor.

De verkligt levande förbindelserna mellan de båda länderna kom först på 1800-talet. Skard konstaterar, att det var en skald, Henrik Wergeland, som lade grunden till en norsk Amerikadyrkan, så mycket mera egendomligt som han aldrig rest dit själv. Han byggde på allmän idealism men också på praktisk radikalism, en kombination som tilltalade norrmännen. I varje fall började den norska emigrationen till Amerika redan 1825. Fram till 1865 hade 78 000 människor emigrerat. När, som Skard påpekar, Christiania vid samma tid hade 30 000 innevånare, var antalet av dem som flyttat bort betydande i jämförelse med befolkningssiffran.

Boken går fram till vår egen tid, och vad beträffar andra världskriget har Skard med full rätt kunnat betona den norska handelsflottans utomordentliga insatser. Han nämner också på flera ställen Halvdan Koht, socialdemokratisk utrikesminister från 1935 och mycket medansvarig för den bristande

norska beredskapen 1940. Han själv har ingen kritik att komma med mot Koht. Han framhåller däremot att Koht uttalat sitt gillande av Franklin Roosevelt. Man lär knappast kunna finna belägg för ett liknande omdöme, fällt av Roosevelt om Koht.

Den svenska motsvarigheten till Skards bok är skriven av redaktör Allan Kastrup i New York och heter "The Swedish Heritage in America" (Swedish Council of America). Den är varken liten eller lätt med sina över 800 sidor. Den är rikt illustrerad, delvis med bra bilder, delvis med vykort i färg. De vita seglen framför det röda stadshuset i Stockholm är en turistbild, och vad den har att göra med det svenska arvet i Amerika låter inte bestämma sig så enkelt.

Också Kastrup inleder med vikingarna och Leif Eriksson, men eftersom inga svenskar veterligen kom till Amerika, blir det mest tal om danskarnas erövring av England. Den svenska historien börjar däremot 1638 med ankomsten av de första svenskarerna till den blivande kolonin vid Delawarefloden. Kolonins öden skildras både väl och utförligt. En detalj som kunde kommit med är historien om den swedbergska psalmboken och hur den, förkastad av de svenska biskoparna, tilläts bli exporterad till kolonin i Amerika. Men det kan vara onödigt att efterlysa ytterligare något i den redan detaljerade framställningen.

Ty Kastrup lägger an på att ge personuppgifter och dessa långt flera än man kan begära. Att Berzelius var en stor kemist är säkert, men att han i sin livstid hade något att göra med USA är mindre säkert, och att tre eller fyra uppräknade lärjungar haft det är högst otroligt. Men Kastrups mening är att denne store svensk fick inflytande på den kemiska forskningen, vilket gjorde att han påverkat forskningen också i USA, där han senare blev känd och högt erkänd.

Så förhåller det sig med många andra svenskar också, och på så sätt blir den stora boken en repetitionskurs i svensk kulturhis-

toria. Emigranterna ägnas givetvis ett betydande intresse, den svenska baptistiska kyrkan för att nämna ett exempel likaså. Jenny Lind och John Ericsson, Carl Milles och Ernst Alexanderson, uppräknigen kan fortsätta flera sidor. Det bästa med boken är

emellertid, att går man igenom den finner man så många namn som måste vara nya för de flesta men som alla har det gemensamt, att männen och kvinnorna bakom dem hedrat sig och sitt land ute i landet i väster.

BERG & HJELT ADVOKATBYRÅ KB

Nybrogatan 9, 114 34 Stockholm.

Telefonväxel: 23 73 70.

Advokater; *Gunnar Berg, Richard W. Hjelt, Åke Hane-Weijman, Carl Patric Ossbahr och Erik af Petersens.*

Biträdande jurister: Jur. kand. *James Tuveson, Anders Berg och Mauritz Silfverstolpe.*